

TALABA YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLAR VOSITASIDA AXLOQIY TARBIYALASHNING AHAMIYATI

Islomova Nilufar Baxtiyor qizi

Buxoro Innovatsiyalar Universiteti 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10552606>

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanilgan holha talaba yoshlarni oilada milliy qadriyatlar vositasida milliy munosabatlar madaniyatini tarbiyalash va amalga oshirish jarayonining pedagogik shart-sharoitlari xususida fikr yuritilgan.

Kalit soʻzlar: Oila, huquq, maʼnaviyat, jamiyat, urf-odat, axloq, folklore, etnografik ansambl, maʼnaviy qadriyatlar, diniy qadriyatlar, gʻoya, vatanparvarlik, estetika, oilaviy tarbiya.

THE SIGNIFICANCE OF MORAL EDUCATION OF STUDENTS THROUGH NATIONAL VALUES

Abstract. In this article, the pedagogical conditions of the process of education and implementation of the culture of national relations in the family with the help of national values of students and young people using information communication technologies are discussed.

Keywords: Family, law, spirituality, society, tradition, morality, folklore, ethnographic ensemble, spiritual values, religious values, idea, patriotism, aesthetics, family education.

ЗНАЧЕНИЕ ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ

Аннотация. В данной статье рассматриваются педагогические условия процесса воспитания и реализации культуры национальных отношений в семье с помощью национальных ценностей студентов и молодежи с использованием информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: Семья, право, духовность, общество, традиция, мораль, фольклор, этнографический ансамбль, духовные ценности, религиозные ценности, идея, патриотизм, эстетика, семейное воспитание.

Oila shunday muqaddas makonki, unda hayotning davomiyligini taʼminlovchi shaxs shakllanadi, etnik madaniyat, urf-odatlarimiz, axloqiy va maʼnaviy qadriyatlarimiz saqlanadi, rivojlantiriladi, jamiyat taraqqiyotini belgilovchi iqtisodiy va madaniy hayot paydevori mustahkamlanadi.

Keyingi vaqtlarda Oʻzbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, maʼnaviy-maʼrifiy, madaniy sohalarda mazmunan boy ishlar amalga oshirilmoqda. Bularning barchasi negizida inson, mamlakatimiz fuqarolari va yoshlarning huquq-manfaatlarini har tomonlama muhofaza qilish yotadi. Bugungi kunda mamlakatimizda oila masalasi davlat siyosati darajasiga koʻtarilgani bejiz emas, albatta. Zero, yurt taraqqiyotining tamal toshi jamiyatimizning asosiy boʻgʻini boʻlmish oilada qoʻyiladi. Oilaning asosiy ijtimoiy, maʼnaviy, axloqiy va psixologik vazifalarini qisqacha tahlil qilib koʻradigan boʻlsak, bolada shakllanadigan barcha hissiy, ruhiy tuygʻular: mehribonlik, oqibatlilik, oʻziga va atrof-muhitga nisbatan masʼuliyatlilik kurtaklari oilada namoyon boʻladi. Oila oʻz vazifasini lozim darajada amalga oshirishi uchun uni tegishlicha, maʼrifiy-metodik qurollantirish, ijtimoiy-maʼnaviy tadbirlarni oʻtkazish yoʻli bilan unga yordam berib borish zarur.

Qolaversa, maʼnaviy yetuk oila – maʼnaviy yuksak jamiyat tayanchidir. Oila urf-odatlari,

shajarasi, an'analari, axloqiy-ma'naviy qadriyatlarni farzandlar ongiga singdirish, har bir kishini kasb-hunar malakalari bilan qurollantirish ma'naviy barkamollikni tarbiyalashning asosidir. Shunday ekan, joylardagi xotin-qizlar, yoshlar tashkilotlari, mahallalarda faoliyat yuritayotgan oqsoqollar kengashlari oldida turgan muhim vazifalardan biri oila qadriyatlariga bag'ishlangan suhbatlar, konferensiyalar, munozaralar, uchrashuvlar, oilaviy bayramlar, kitobxonliklar, san'at asarlari ko'rgazmalari, qo'shiq va raqslar ko'rik-tanlovlari o'tkazish, oilaviy folklor, etnografik ansambllarni tashkil etish, tarixiy joylarga sayohatlar uyushtirish maqsadga muvofiqdir.

Milliy, ma'naviy qadriyatlarning, milliy tarbiya usullarining ahamiyatini kamsitmagan holda har qanday ijtimoiy-iqtisodiy sharoitda ham tarbiya sof milliy mezonlar doirasida qolib ketishi mumkin emas. Jamiyat taraqqiyotining barcha davrlarida tarbiyaning mazmuni va yo'nalishi milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi bilan belgilanadi. Bu nazariy qoida bugungi kunda ijtimoiy tarbiyaga ham, oilaviy tarbiyaga ham bevosita taalluqlidir.

Yangi ijtimoiy-tarixiy sharoit oila, oilaviy munosabatlar va oilaviy tarbiya borasida ham jiddiy o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Bolalarni vatanparvarlik ruhida, yangicha fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalash oiladan boshlanishini e'tiborga olib, oilaviy tarbiya mazmunini qayta ko'rib chiqish va uni yanada boyitish, uning asosiy yo'nalishlarini belgilash va shu asnodda maqsad va vazifalarni hamda ularni qanday vositalar bilan amalga oshirish yo'llarini aniqlash muhim ijtimoiy-pedagogik va ijtimoiy-psixologik zaruriyatdir.

Ana shu zaruriyatdan kelib chiqqan holda, talaba yoshlarda ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlardan foydalanish masalasi ijtimoiy-siyosiy va madaniy-ma'rifiy ahamiyat kasb etmoqda. Chunki, mazkur masalalarni hal etish ancha murakkab va ziddiyatli bo'lib, unga vorisilik va tarixiylik nuqtai nazaridan yondashish talab etiladi.

Ma'lumki, mamlakatimiz rivojlanishining hozirgi yangi bosqichi oilaviy tarbiyada milliy qadriyatlardan foydalanishning zamonaviy mezonlarini o'rtaga tashlamoqda. Bu mezonlar vatanparvarlik, milliy g'urur, milliy ong, milliy o'z-o'zini anglash, milliy tafakkur, milliy tarbiya kabi tushunchalarda o'z ifodasini topgan bo'lib, ular tarbiya jarayonining bugungi kunda rivojlanishi uchun muayyan tarzda bir maqsadga qaratilganini ta'minlaydi.

Talaba yoshlarda ma'naviy-axloqiy tarbiyalash mavzusiga to'xtalganda, milliy axloq va tarbiyaning o'ziga xos xususiyatini ochib bermoq zarur. Milliy axloq va tarbiyada ajdodlarimizning tarixiy tajribalari, davrlar sinovidan o'tgan hayot saboqlari va o'git, ko'rsatmalari jamuljamdir. Ana shu ufayli milliy, axloqiy qadriyatlarimiz asrlar osha yashab kelmoqda.

Har qanday axloqiy fazilat u yoki bu yo'sinda insonning xatti-harakati tartibga solinishining ifodasi bo'lib, insonga bo'lgan hurmat-e'tibor, mehr-muhabbatni bildirar ekan, u umumbashariy mazmunni beradi. Zotan, har qanday shaxs odamzotning bir zarrasi ekan, unda butun bashariyatning mohiyati mujassam, shuning uchun ham u butun insoniyatga mansubdir. Shunga ko'ra, har bir ota-ona o'z farzandi tarbiyasida, uning barkamol shaxs bo'lishida umuminsoniy ma'no va mazmunni ko'rmog'i lozim. Bolaning axloqiy fazilatlarini umuminsoniy xarakter kasb etib, umumbashariy qadriyatga aylanishini anglab yetgan ota-ona farzandlari tarbiyasidagi mas'uliyatni chuqur his qilmoqlari maqsadga muvofiqdir.

Oilada shaxsni ma'naviy-axloqiy shakllantirish bolaning tug'ilishi bilan boshlanadi va u oilaviy munosabatlar xarakteri, ota-onalarning namunasi, ulardagi umumta'lim darajasi,

umummadaniy saviyasi hamda umumpedagogik madaniyati va oilaviy hayotini qanday tashkil etishdan iborat. Bu omillar oilada bolani ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning mazmunini tashkil etadi va ular bir qator pedagogik-psixologik xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Bularni hisobga olish esa bolani ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy axloqiy qadriyatlardan foydalanishning o'ziga xosligi va ahamiyatini bilishga yordam beradi.

Inson butun mavjudotlar ichida eng ulug'i, barcha narsalar uning uchun yaratilgan, degan g'oya islomiy ma'naviyatning negizini tashkil qilsa, insonlarni o'zaro ma'naviy, oqibatli bo'lishga undash va ularda oliyjanob fazilatlarini shakllantirish islom pedagogikasi va psixologiyasining asosidir.

Islom dini xalqning ijtimoiy hayotiga, xususan, oilaviy munosabatlariga, madaniyati va milliy an'analariga singib ketgan, ammo bundan o'zbek xalqining qadimiy, takrorlanmas madaniyati, jumladan, oilaviy qadriyatlari islom dinisiz mavjud bo'lmas edi, degan qarash kelib chiqmaydi. Islomiy ma'naviyat manbalarida oila, oilaviy munosabatlar va oilaviy tarbiyaga oid qarashlar tizimi mavjud bo'lib, u oilaning shakllanishi, rivojlanishi va mustahkamlanishiga qaratilgan barcha jihatlarni o'z ichiga oladi.

Bu qarashlar ilohiyot nuqtai nazaridan o'rtaga tashlansa-da, ular kishilarning hayotiy faoliyatlari, turmush tarzlari, ijtimoiy ehtiyojlari, nihoyat oilaviy munosabatlari talabidan kelib chiqqanligi uchun ham aqlga va kundalik turmushga muvofiq edi. Islomda oilaviy tarbiyaning o'ziga xos xususiyatlar ko'rsatib o'tiladi. Bu xususiyatlar musulmonchilik talabidan kelib chiqqan, bolani axloqiy tarbiyalash haqidagi umumiy g'oyalar bilan bog'liq bo'lib, ular bolani insoniylikka va ezgulikka da'vat etganligi uchun umuminsoniy mazmunga egadir. Bugungi kunda ota-onalar islomiy ma'naviyatning ana shu umuminsoniy mazmunini bolalar shuuriga singdirib borishlari zarur.

Diniy qadriyatlarning yangi tarixiy sharoitda oiladagi ma'naviy-axloqiy tarbiyadagi muhim omil bo'lib xizmat qilishi shu bilan izohlanadiki, diniy tasavvurlar, rasm-rusumlarning millat turmush tarziga, xalqning hayotiy faoliyatiga singib ketishiga sabab diniy ongning inson ruhiyatiga bo'lgan kuchli ta'siri oqibatidir. Ayni vaqtda, oilaviy tarbiya jarayonida diniy qadriyatlar bilan diniy bid'atni farqlash va bola ongini diniy xurofotlar bilan zaharlanishining oldini olish ota-onalarning burchi hisoblanadi.

Ma'lumki, Sharq mutafakkirlari merosida ta'lim-tarbiya, xususan, oilaviy tarbiya masalalariga keng o'rin berilgan. Ular bolalarni tarbiyalashni jamiyat taqdirini, millatning kelajagini belgilaydigan asosiy mezon deb hisoblaganlar. Ularning pedagogik qarashlari zamirida ijtimoiy ideal sifatida komil inson g'oyasi yotadi. Ular tarbiyada ijtimoiy va biologik tomonlarning o'zaro munosabati haqida to'xtalib, tarbiyada irsiyat va muhit ta'siri birdek ekanligi, tan va ruh sog'lomligining birligi kabi masalalarni o'rtaga tashlaydilar.

Ularning aqliy, mehnat, axloqiy, estetik va jismoniy tarbiyaning birligi hamda ularni amalga oshirish yo'llari haqidagi va oilada bolalar tarbiyasi haqidagi fikrlari mazkur muammolarning ko'pgina jihatlarini qamrab oladi va ular muayyan tarbiyashunoslik bo'yicha qarashlar tizimini tashkil etadi. Bu qarashlar o'z davrlaridan anchagina ilgarilab ketib, bir necha asrdan beri ajdodlarimiz tafakkurini boyitib, ma'naviy qadriyat sifatida bugungi kunda o'z qiymatini yo'qotmay kelmoqda. Ular ijtimoiy va oilaviy tarbiya birligi haqidagi masalani ijobiy hal qilishga uringanlar, buni hozirgi zamon pedagogikasi va psixologiyasi ham to'la e'tirof etadi.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasining 2023 yil 30 apreldagi Konstitutsiyasi. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son;
2. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrdagi “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi O‘RQ-406-son Qonuni. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 26.01.2022-y., 03/22/747/0064-son;
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 18-yanvardagi “O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 23-son Qarori. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 04.10.2023-y. 09/23/524/0750-son;
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022 yil 12 dekabrdagi Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasi;
5. M.L.Umedjanova Talabalarni milliy qadriyatlar ruhida oilaviy hayotga tayyorlash. Monografiya. – Buxoro, 2022. – 102 bet. Internet saytlari
6. www.lex.uz
7. www.pedagog.uz
8. www.ziyonet.uz